

JUSTITSMINISTERIET

Lovafdelingen

Folketinget
Retsudvalget
Christiansborg
1240 København K

Dato: 3. april 2009
Kontor: Statsretskontoret
Sagsnr.: 2009-760-0171
Dok.: BBO41074

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 63 vedrørende forslag til lov om ændring af retsplejeloven (Dommeres fremtræden i retsmøder) (L 98), som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 23. februar 2009.

Brian Mikkelsen

/

Lars Hjortnæs

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Spørgsmål nr. 63 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende forslag til lov om ændring af retsplejeloven (Dommeres fremtræden i retsmøder) (L 98):

”Ministeren bedes uddybe, hvorfor nærværende lovforslag ikke er i strid med Grundlovens § 70 om lige ret til borgerlige og politiske rettigheder uanset trosbekendelse eller afstamning.”

Svar:

1. Grundlovens § 70 indeholder følgende bestemmelse:

”§ 70. Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt.”

Bestemmelsen indebærer en lighedsgrundsætning, hvorefter det er forbudt at diskriminere med bl.a. trosbekendelsen som kriterium for så vidt angår adgangen til nydelse af borgerlige eller politiske rettigheder.

Udtrykket ”rettigheder” skal i den forbindelse ikke forstås snævert. Det omfatter således ”enhver fordelagtig retsposition, fx. også indehavelse af et embede, testationskompetence, habilitet som nævning o.s.v.”, jf. Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret, 3. gennemarbejdede udgave ved Ole Espersen (1983), side 758, og Henrik Zahle, Dansk Forfatningsret 3, Menneskerettigheder, 3. udgave (2006), side 158.

Bestemmelsen i grundlovens § 70 finder ikke blot anvendelse, hvor der udtrykkeligt diskrimineres på grund af trosbekendelse (direkte diskrimination), men antages også at gælde, ”hvor reguleringen uden at omtale spørgsmålet om trosbekendelse har sådanne virkninger, at den reelt medfører en diskrimination efter trosbekendelse” (indirekte diskrimination), jf. herved Henrik Zahle, a.st., side 158. Der kan endvidere bl.a. henvises til Poul Andersen, a.st., side 634 ff. og Alf Ross, a.st., side 758, der bl.a. anfører, at det ville være i strid med grundlovens § 70 at gøre adgangen til visse stillinger eller funktioner afhængig af, at der aflægges en ed, der forudsætter en bestemt trosbekendelse.

Det antages i den statsretlige litteratur, at der kan gøres visse undtagelser fra lighedsgrundsætningen i grundlovens § 70, men at der må drages snævre grænser for undtagelserne, jf. nærmere herom bl.a. Poul Ander-

sen, a.st. side 636 f, Henrik Zahle, a.st., side 159, og Alf Ross, a.st., side 758 f, hvor bl.a. følgende anføres:

Det følger af sagens natur at der må gøres visse undtagelser fra lighedsprincippet. Grundlovskomiteen udtalte herom, at ”det ikke behøver at siges, at de embedsstillinger, der står i væsentlig forbindelse med folkekirken alene kan beklædes af dennes beklædere,” men at udvalget har fundet det ”utilrådeligt i grundloven at optage bestemmelser om andre undtagelser, idet man formener, at udviklingen også i denne henseende bedst gives fri, hvorved den offentlige mening og forholdenes magt til enhver tid vil udøve den indflydelse, som kan være ønskelig.”... Det var sikkert klogt ikke at prøve at drage nogen grænse i grundloven men at overlade spørgsmålet til enhver tids vurdering. Udviklingen er gået i retning af at drage snævre grænser for undtagelserne. Det vil i dag være udelukket at kræve tilhørighed til folkekirken som betingelse for at beklæde dommerembede...”

Om rækkevidden af bestemmelsen i grundlovens § 70 kan der i øvrigt mere generelt henvises til Knud Berlin, Den Danske Statsforfatningsret, Anden Del, 2. udgave (1939), side 356, Poul Andersen, Dansk Statsforfatningsret (1954), side 634 f., Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret II, 3. gennemarbejdede udgave ved Ole Espersen (1983), side 757 f., Preben Espersen, Kirkeret Almindelig del, 2. udgave (1999), side 35 f, Henrik Palmer Olsen, EU-ret & Menneskeret, nr. 3, (2005), side 155 ff, og Birgitte Kofod Olsen, Danmarks Riges Grundlov med kommentarer (redigeret af Henrik Zahle), 2. udgave (2006), side 425 ff.

Det bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt det vil være i strid med grundlovens § 70 at indføre en ordning om, at dommere skal fremtræde religiøst neutrale i retsmøder, ikke ses at være behandlet i den statsretlige litteratur.

2. Som anført i pkt. 4.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger er det et centralt element i dommergerningen, at dommeren i sin judicielle virksomhed er uafhængig og upartisk, når der skal træffes afgørelse i de sager, der forelægges retten. Det opfattes utvivlsomt også som naturligt, at dommeren bestræber sig på over for sagens parter og andre, der overværer en retshandling, tillige at fremstå uafhængig og upartisk.

Som det er anført i lovforslagets bemærkninger, er baggrunden for, at regeringen har fundet det rigtigt nu at fastslå et princip om dommeres neutrale fremtræden i loven, at religiøse spørgsmål i de senere år har spillet en stigende rolle i den offentlige debat her i landet. Danmark er ikke

længere et monoreligiøst samfund, og spørgsmål om religiøst tilhørsforhold er blevet væsentligt mere kontroversielle end tidligere. Det er regeringens opfattelse, at der bør tages højde for denne udvikling ved domstolene, som har en helt særlig position i samfundet i og med, at domstolene har den endelige afgørelse af konkrete retstvister mellem borgerne og mellem borgerne og myndighederne. Det er på denne baggrund, at regeringen har besluttet at fremsætte lovforslag med henblik på at fastslå i loven, at dommere skal fremtræde religiøst (og politisk) neutralt i retsmøder.

I overensstemmelse hermed foreslås det med lovforslaget, at en dommer i retsmøder ikke må fremtræde på en måde, der er egnet til at blive opfattet som en tilkendegivelse om den pågældendes eventuelle religiøse (eller politiske) tilhørsforhold eller om den pågældendes holdning til religiøse (eller politiske) spørgsmål.

Den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 56 vil gælde generelt, og forbuddet mod at bære religiøse symboler under retsmøder vil således omfatte alle tilfælde, hvor en dommer bærer et symbol, der er egnet til at blive opfattet som en tilkendegivelse om den pågældendes religiøse tilhørsforhold mv. Forbuddet vil således bl.a. også omfatte tilfælde, hvor en dommer under et retsmøde f.eks. giver udtryk for afstanden fra enhver form for religion.

Den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 56 omfatter dommerens ydre fremtoning, udsagn og adfærd i øvrigt under retsmøder. Bestemmelsen omfatter alene adfærd og påklædning m.v., som er egnet til at blive opfattet af andre som en tilkendegivelse om dommerens eventuelle religiøse tilhørsforhold eller en tilkendegivelse om den pågældende dommers personlige holdning til et religiøst emne i øvrigt, jf. i øvrigt nærmere det, som er anført under pkt. 4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

3. Den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 56 omfatter således (som nævnt ovenfor under pkt. 2) alle religiøse tilhørsforhold og meningstilkendegivelser om religiøse spørgsmål, og da den foreslåede bestemmelse i øvrigt er båret af et sagligt hensyn til at sikre dommeres neutrale fremtræden under retsmøder, er det på den anførte baggrund Justitsministeriets opfattelse, at bestemmelsen i grundlovens § 70 ikke er til hinder for, at der indføres en ordning som den foreslåede.

Det skal tilføjes, at den foreslåede bestemmelse alene finder anvendelse under retsmøder, dvs. møder i retten, hvor en retssag behandles. Bestemmelsen vil således ikke være til hinder for, at en dommer f.eks. bærer synlig religiøs beklædning på sit eget kontor, på vej til og fra retten eller i rettens kantine eller bibliotek m.v. Bestemmelsen gælder endvidere kun, når den pågældende medvirker som dommer under retsmødet. Bestemmelsen er naturligvis heller ikke til hinder for, at en dommer offentligt kan bekende sig til en tro. Der henvises herved til pkt. 4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.